

Nr 516

Av fröken **Wetterström m. fl.**, om förbättring av möjligheterna för gift kvinna att inneha förvärvsarbete.

(Lika lydande med motion nr 436 i Första kammaren)

Bristen på arbetskraft, ökade utbildningsmöjligheter för kvinnor samt hemarbetets rationalisering har medverkat till att kraftigt öka antalet förvärvsarbeteande gifta kvinnor under de senaste decennierna.

Man kan räkna med att en allmänt förkortad arbetstid och femdagars arbetsvecka kommer att medverka till ett ytterligare behov av kvinnorna i förvärvslivet. Denna utveckling sammanhänger också med den fortsatta urbaniseringen och inflyttningen från landsbygden till städer och tätorter, där det finns flera sysselsättningsmöjligheter.

En konfliktsituation har härigenom uppkommit mellan arbetsmarknadens krav på kvinnlig arbetskraft och barnens behov av kvalificerad vård och tillsyn. Man får i detta sammanhang ej bortse ifrån att det är under en relativt begränsad tid av en kvinnas liv som hon behövs i hemmet för barnens skull och att större delen av den kvinnliga arbetskraftsreserven finns bland gifta kvinnor med något äldre barn. Dock är förvärvsarbetet för många kvinnor med minderåriga barn en ekonomisk nödvändighet. Det gäller att på ett så tillfredsställande sätt som möjligt försöka lösa problemen så att inte familjerna blir lidande.

I diskussionen om den gifta kvinnans förvärvsarbete sägs å ena sidan, att en kvinna likaväl som en man har rätt att välja en arbetsuppgift, där hon vet, att hon kan komma till sin rätt, göra en insats och trivas. Å andra sidan hävdas, att en mor behövs i hemmet och att dagens ungdomsproblem sammanhänger med det faktum, att många barn kommer hem till tomma bostäder och en stor del av dagen är hänvisade till sig själva, sina kamratkretsar eller gäng.

Hänsynen till arbetsmarknadens krav synes ha dominerat debatten och en glidning av målsättningen bort från individens intressen och behov i riktning mot en diffus samhällsnytta har varit påtaglig. Det bör understrykas att likaväl som en kvinna har rätt att välja det arbete utom hemmet som hon är utbildad för och känner sig passa för, lika viktigt är det, att den kvinna som känner hemmet vara sitt rätta arbetsområde skall kunna få stanna där. Den uppgift hon därmed fyller bör likvärdigt uppskattas.

Även om bristen på arbetskraft skulle fortsätta att göra sig starkt kännbar trots den aktivering av den äldre arbetskraften som börjar ske, vore det djupt

olyckligt om den skulle gå ut över vården och omsorgen om det uppväxande släktet. Barnens behov av vård och tillsyn måste i stället göras mer konkurrenskraftigt gentemot arbetsmarknadens krav på arbetskraftens utnyttjande på andra områden.

Intet har framkommit som tyder på att barnens behov av personlig vård och trygghet i det nutida samhället har minskat. Den ökade urbaniseringen och den därmed följande större anonymiteten synes i stället medföra ökade psykiska påfrestningar även för barnen.

Det vore önskvärt om de forskningsresultat man på olika hithörande områden kommer fram till i första hand inriktades på förebyggande åtgärder av olika slag. En ökad inriktning på en barnvänligare bostadsmiljö tycks härvid vara av stor betydelse.

Samhällets åtgärder på barntillsynens område har främst inriktat sig på daghem och eftermiddagshem. Även om behovet av sådana hem är obestridligt, icke minst för ensamstående mödrar och även om vården där får anses vara av hög kvalitet, finns det inget som tyder på att den skulle vara överlägsen barnens vård i det egna hemmet vare sig den ombesörjes av modern eller annan kvalificerad vårdare. Därför ifrågasättes om daghemsverksamheten bör gynnas så ensidigt som nu sker. Flerbarnsfamiljerna liksom de som bor på landet saknar också många gånger helt möjlighet att utnyttja denna form av barntillsyn. Ej heller tycks det finnas anledning att ge daghemsutbyggnaden prioritet framför uppförandet av lekskolor som kommer betydligt fler barn (och föräldrar) till godo och vars pedagogiska värde är obestridligt. Leksolor i kombination med grannhjälp möjliggör också deltidarbete för många mödrar med små familjer.

En ensidig inriktning på kollektiv barntillsyn strider också mot familjernas anspråk på individuella valmöjligheter för barntillsynens ordnande, i all synnerhet som daghemsvården varken är särskilt personal- eller kostnadsbesparande. Medräknas administrationskostnaderna kommer man fram till en total daghems-kostnad på ca 18—26 kr. per barn och vård dag, vilket räknat efter 260 vård-dagar per år innebär en total kostnad på i genomsnitt ca 5 000 kr. per barn och år. Eftersom det redan nu råder stor brist på kvalificerad personal på dessa områden, bl. a. på grund av otillräckliga löner, finns ej anledning att förmoda att kostnaderna skulle kunna nedbringas. På motsvarande sätt kan vården för ett »eftermiddagsbarn» beräknas till drygt 2 000 kr. per år.

Vården av ett par tre barn är var den än äger rum i stort sett lika personalkrävande. Den hemarbetande modern utför alltså ett arbete väl så värdefullt som de flesta andra just genom att ha hand om sina barns vård och fostran även under dagen. Det är angeläget, att det värde för barnen som en god vård innebär röner större erkännande än som nu sker. Först i och med att vi allmänt lär oss uppskatta vården av barnen till vad den är värd torde vi få de verkliga förutsättningarna för en snabb förbättring av situationen på likalönsfronten samt för att andra vårdnadsyrken röner större uppskattning.

Detta betraktar vi som synnerligen angeläget emedan det utan tvekan före-

ligger ett starkt samband mellan värderingen av kvinnans arbetskraft inom och utom hemmet. En fortsatt utbyggnad av de indirekta subventionerna på barnavårdens område skulle däremot bidra till att »dumpa» kvinnornas arbetskraft och hålla lönerna nere.

Dagens samhälle subventionerar högst avsevärt även bemedlade föräldrars daghems kostnad men missgynnar direkt småbarnens vård i det egna hemmet genom att ej tillåta tillräckliga avdrag för en ersättare när även modern förvärvsarbetar. Samtidigt som det är önskvärt att skapa en större opinion för det värde som ligger i vården och tillsynen av barnen är det angeläget med ett ökat hänsynstagande till de ensamstående barnförsörjarnas och flerbarnfamiljernas speciella situation. Den nu gällande familjebeskattningen tar emellertid i alltför liten utsträckning hänsyn till den minskade skatteförmåga som förekomsten av barn innebär.

Deltidstjänster inom statsförvaltningen

Inom många yrken har det under senare år rått brist på arbetskraft samtidigt som det funnits en stor arbetskraftsreserv, främst bland husmödrarna. Dessa har av olika skäl inte sökt inträde eller återinträtt i förvärvslivet. Huvudskälet torde vara svårigheten att kombinera hemarbete och barntillsyn med förvärvsarbete på heltid. Däremot är deltidstjänsterna mycket efterfrågade. Både inom den statliga och enskilda arbetsmarknaden är emellertid antalet deltidstjänster förhållandevis fåtaligt. Det vore därför önskvärt om arbetsgivarna visade ett större intresse för att möjliggöra deltidarbete för den arbetskraftsreserv som den kvinnliga arbetskraften erbjuder. Staten som arbetsgivare bör härvidlag bli den normgivande.

Enligt nu rådande bestämmelser har tjänsteman vid övergång från heltidstjänst till deltidstjänst skyldighet att ta avsked från heltidstjänsten och inträda som extra tjänsteman. Genom övergången mister alltså den, som tidigare innehaft ordinarie anställning, ordinarieskapet. Innehavare av deltidstjänst, som vill övergå till heltidstjänst, måste söka denna i öppen konkurrens, vilket missgynnar t. ex. kvinnor, som under några år kombinerat deltidstjänst med skötsel av hem och familj och vilka efter barnens uppväxt är beredda att inneha heltidstjänst. Deltidstjänsterna bör därför göras ordinarie och tjänsteårsgrundande.

Reaktiveringskurser

Den rådande utvecklingen inom samhällets alla områden ställer större krav på arbetskraften än tidigare. Ofta är mera än ett uppfriskande av gamla kunskaper nödvändigt för att möjliggöra yrkesutbildade hemmakvinnors återanpassning till förvärvslivet även om bortovaron varit relativt kortvarig. Då det är av stor vikt såväl för den enskilde som för samhället, att denna yrkesutbildade arbetskraftsreserv tillvaratas bör reaktiveringskurser anordnas, där tillfälle ges till förnyelse av gamla yrkeskunskaper samt träning i användandet av nya tekniska

hjälpmedel. Vi är medvetna om att sådan utbildning redan nu bedrivs i viss utsträckning bl. a. genom statens försorg och att kostnaderna härför bestrides från anslaget Omskolning m. m. under 5:e huvudtiteln. Vi anser emellertid, att denna verksamhet är av sådan betydelse att ytterligare utvidgning bör ske, vilket torde vara möjligt inom ramen för nämnda anslag.

Vad beträffar själva kursverksamheten kan den säkerligen i större utsträckning än vad hittills varit fallet anförtros åt de frivilliga folkbildningsorganisationerna, vilka i sitt arbete äger stor anpassningsförmåga och därmed förmåga att snabbt rätta sig efter uppkomna situationers krav. Detta visade sig bl. a. genom deras insatser under den senaste mer omfattande ungdomsarbetslösheten.

Rätt till ledighet för vård av sjukt barn

Ensamstående förvärvsarbetande med barn samt förvärvsarbetande föräldrar ställs ofta inför stora problem, då något barn på grund av sjukdom e. d. ej får eller kan lämnas till daghemmet eller lämnas ensamt hemma utan behöver tillsyn och vård i hemmet. Det kan vara förståeligt som i vissa fall sker att modern själv nödgas sjukskriva sig vilket medför en snedvriden statistik i fråga om kvinnornas frånvarofrekvens.

En lösning av frågan vore att arbetsmarknadens parter träffade överenskomelser om rätt till ledighet för vård av minderårigt sjukt barn samt om de eventuella avdrag som därvid kan tänkas bli aktuella. En annan vore att i sjukförsäkringslagen införa vissa bestämmelser om rätt till sjukpenning vid vård av minderårigt sjukt barn. Vi förutsätter, att den nyligen tillsatta utredningen för översyn av nya sjukförsäkringslagen kommer att behandla denna fråga. I avvaktan därpå avser vi inte att ställa något yrkande på denna punkt.

Familjedaghem

Daghemsverksamhetens sociala betydelse vill vi gärna understryka. Samtidigt har vi den uppfattningen att en ensidig utbyggnad av daghemsverksamheten icke är en önskvärd lösning av problemen med ett växande behov av samhällets hjälp till vård och tillsyn av de förvärvsarbetande föräldrarnas barn. Den kollektiva vården kan aldrig ersätta det individuella omhändertagandet i det egna hemmet även om man söker tillgodose bl. a. barnens individuella behov genom ett begränsat antal barn per vårdarinna i daghemmet. Därjämte är ovedersägligen daghemsvården mycket kostnadskrävande.

Sådan verksamhet som bedrivits i form av familjedaghem kan i många fall vara en god komplettering till de gängse daghemmen. Allmänt har också omvitnats att vårdformen varit av stort värde. Det kan därför vara önskvärt att denna verksamhet ytterligare utökas. Svårigheter möter emellertid därvidlag. För det första att ersättningen till familjedaghemmen är relativt låg, även om ersättningsbeloppet varierar i olika kommuner. För det andra att en utökad verksamhet kräver vidgade inspektionsuppgifter för att kvaliteten även fram-

gent skall kunna upprätthållas. För det tredje omsorgsfulla åtgärder från de kommunala myndigheternas sida för att stabilisera familjedaghetsverksamheten och därigenom undvika för många familjedaghem av tillfällig karaktär. Med de anspråk man sålunda bör uppställa synes det oss önskvärt att man prövade möjligheten att vidga sådan verksamhet.

Med stöd av det anförda hemställer vi,

1. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa,
  - a) att Kungl. Maj:t måtte medverka till att innehav av deltidstjänst skall kunna förenas med ordinarieskap,
  - b) att Kungl. Maj:t måtte pröva möjligheterna och lämpligheten av att utvidga den barntillsynsverksamhet som sker genom familjedaghem, samt
2. att riksdagen måtte uttala att det under 5:e huvudtiteln upptagna anslaget Omskolning m. m. i vidgad omfattning bör användas för reaktiveringskurser för hemarbetande kvinnor som vill återinträde i sitt tidigare yrke.

Stockholm den 26 januari 1962

Karin Wetterström

Folke Björkman

Eric Nilsson
i Svalöv

Leif Cassel
